

THE LIBRARY AND MUSEUM, THE INSTITUTIONS OF THE GREEK CATHOLIC CHURCH

Carmen Ana Gința
PhD. student

Abstract: This article aims to present the Library and the Blaj Museum in the interwar period, two institutions founded and supported by the Greek Catholic Church.

Blaj, a city of books and culture, had an old library which were developed and systematized during the period between the two world wars,. It has its origins back in the period of Bishop Inochentie Micu Klein and, over time, it has increased its number of books thanks to the teachers and bishops who have activated in this Romanian culture center.

The museum opens in Blaj in 1939, under the direction of Stefan Manciu. It includes religious art, ethnic objects and historical relics. The pieces in the museum have a long history, as this place of culture has its seniority in the distant past of the Blaj monastery and the schools here.

Keywords: Bishop Inochentie Micu Klein, library, museum, school, Greek Catholic Church.

Ziarul *Unirea* (1891-1945), foaie bisericească politică, de la Blaj, însoțește încă de la apariție Biserica Greco-Catolică, în toate demersurile sale de înființare sau de consolidare ale unor instituții, iar în coloanele ei interbelice le alocă timp și spațiu.

Cunoscând realitățile politice, sociale, culturale, religioase și văzând precaritatea cu care acționează mica noastră nobilime, Biserica Greco-Catolică își arogă încă de la început rolul de formator și susținător a unei elite laice puternice care să se impună puternic în Transilvania, să se facă o voce auzită și care să fie capabilă să hotărască singură soarta națiunii române. Pentru aceasta în jurul ei creează o serie de instituții care să o ajute să-și îndeplinească rolul stabilit înainte, acela de-a ajuta națiunea română în primul rând de-a fi recunoscută, de-a se dezvolta și mai târziu de-a susține statul național român.

În perioada interbelică aceste instituții ating apogeul, ele fiind instituții tradiționale în România reintregită și regală.

Dacă lumea catolică în general a creat marile monumente arhitectonice ale creștinătății, a contribuit la crearea unor mari opere de artă pe lângă dezvoltarea ecleziastică și spirituală pe care catolicismul îl are în general, Biserica Greco-Catolică din România s-a dorit o arhitectă a nației și pentru acest lucru nu a cruțat nimic, nici bani, nici efort, nici chiar viața. Vom constata în paginile ziarului că a creat instituții și le-a folosit în interesul nației române; că a avut raporturi foarte bune cu alte instituții ce lucrează pentru binele românesc cum este de exemplu Astra; că a ținut trează memoria românească prin comemorarea unor evenimente marcante pentru istoria țării, care au contribuit la evoluția provinciei și au dus în final la Unirea Transilvaniei cu

România și care ajută încă la dezvoltarea țării căci aceste evenimente constituie puncte de sprijin și formare a identității noastre și repere la care în sec. al XXI-lea ne putem întoarce pentru a prelua modele.

Vom prezenta mai jos, foarte succint, două dintre aceste instituții create și susținute de Biserica Greco-Catolică de-a lungul timpului. Ele apar și se dezvoltă firesc pe lângă școlile confesionale: Biblioteca și Muzeul.

Biblioteca

Blajul, un oraș al *cărților și cărturarilor*, a avut o veche bibliotecă ce în perioada dintre cele două războaie mondiale se dezvoltă și se sistematizează.

Pentru a vedea conținutul ei trebuie să-i aflăm începuturile. Își are originile încă de pe vremea descălecatului lui Inochentie Micu Klein. În chiliile în care odată magnații își înecau plictiseala în vin acum se instalează călugări umili ce-și petrec timpul rugându-se pe boabe de mătâni și dezlegând slove. Astfel locul butoaielor este luat de ceasloavele românești ale noului stăpân.

Episcopul în 1737 aduce peste 200 de tomuri care rămân în grija călugărilor bazilitani de la Mănăstirea Sfânta Treime. Se adaugă la acestea cărțile grecești ale arhimandritului bibliofil Leontie Mosconas. Astfel se întemeiază vechea bibliotecă mănăstirească de la Blaj, din cărți ce proveneau din două lumi diferite, cele din apus aduse de Inochentie Micu Klein și înaintașii săi și cel din lumea orientală a lui Mosconas. Această bibliotecă va *hrăni* mulți cărturari care-și vor dedica viața neamului, iar aceștia vor vedea cum în 1859 odată cu unirea Principatelor Române cultura și politica se așează în continuitate în București. Elevii merituosi ai Blajului pleacă cu burse la Viena, Tîrnavia, Lemberg și Roma. De aici ei, prin sacrificii financiare, se întorc acasă sporind prin achizițiile lor *tezaurul bibliotecii*. Călugării își caută un bibliotecar și îl găsesc în persoana lui Grigorie Maior. Se găsesc în biblioteca acestuia cărți rare din Veneția, Paris, Frankfurt. La 23 aprilie 1773 Grigorie Maior este numit episcop, iar consacrarea sa are loc la Viena prin punerea mâinilor croatului Vasile Bojișcovici din Croația, iar strănile le țineau români de pe Târnave, prezentă fiind la consacrarea unui episcop de rit răsăritean chiar Maria Tereza și Iosif al II-lea. Primește de la aceasta ca și dar cărți din biblioteca imperială și tot atunci se înființează și Seminarul Sfânta Barbara din Viena destinată tinerilor greco-catolici din Transilvania. O contribuție remarcabilă o au și corifeii Școlii Ardelene, Gheorghe Șincai, Samuil Micu și Petru Maior. La secția documentară a bibliotecii provenită de la călugării bazilitani și de la reprezentanții Școlii Ardelene se adaugă și contribuția lui T. Cipariu și Ioan Micu Moldovan. Aceștia țineau puternice legături cu toți românii, astfel că operele cele mai cunoscute ale scriitorilor munteni și moldoveni erau prezente în biblioteca de la Blaj încă din 1757. O prețioasă moștenire lasă și Timotei Cipariu, care era fiu de țărani de pe Târnave. Deși el nu a făcut studii în Apus a ajuns să știe numeroase limbi vechi și moderne, fiind un mare bibliofil. A avut o impresionantă colecție de cărți începând cu ediții vechi din clasici latini și greci, la care se alătură vechi cărți românești, de autori francezi, englezi sau orientali, provenite din Constantinopol, Kairo și Tibet.

Urmaș al lui Timotei Cipariu, I. M. Moldovan contribuie și el la constituirea bibliotecii. Își aduce aportul și Victor Mihali care sporește deopotrivă numărul cărților din Biblioteca. Colecțiile particulare ale mitropoliților Alexandru Șterca-Șuluțiu și Ioan Vancea, precum și cele ale canonicilor Augustin Bunea, Victor Smigelschi, Gavril Pop și Izidor Marcu sunt și ele

cuprinse în Biblioteca Blajului. La toate acestea se adaugă și produsele tiparnițelor românești. Biblioteca mai cuprinde și un tezaur de arhivă, corespondența lui Timotei Cipariu cu intelectualii vremii, corespondența lui Simion Bărnuțiu, Axente Sever, George Barțiu, Baronul Urs de Margina, Ion Micu Moldovan¹.

E o lume întreagă aici, încuiată în însemnări și observații, care vor lămuri cu timpul atâtea împrejurări, nebuloase încă, din istoria noastră culturală, politică și socială.

Această bibliotecă venerabilă, care știe să grăiască atât de adânc cercetărilor cu suflete deschise, este în locul întâi o dovadă mai mult că bisericanii și cărturarii Blajului și-au irosit nopțile și zilele aplecați peste hrisoave și bucoavne în slujba unui singur mare ideal, covârșitor peste toate: mărirea neamului prin iscusința cărții și a slovelor. Cei mai vechi ai noștri și-au durat în bibliotecă cea mare de la Blaj un monument mai strălucit decât orice marmură sau bronz ruginitor². Un pasionat de carte veche românească într-o vizită la Blaj, este surprins când vede biblioteca admirându-i multe din piesele vechi și rare. Din mărturiile călătorului aflăm că într-o clădire mare și impozantă sunt așezate cărțile strânse cu atâta sacrificiu de către călugări: un tezaur de rară valoare istorică-națională.

Aflăm că pe lângă donațiile de cărți ale cărturarilor Blajului, Ioan Micu Moldovan face o donație în bani pentru ridicarea bibliotecii. Dorea o clădire nouă și modernă pentru depozitarea cărților. Pentru procurarea de cărți au donat de-a lungul timpului și Samuil Clain, Gheorghe Șincai, Petru Maior, episcopii, în vederea îmbogățirii bibliotecii. În privința conținutului de carte veche, atrage atenția o carte scrisă cu hieroglife ce l-a impresionat pe însuși directorul de la British Museum. Valoroase erau și cărți semnate de C. Brâncoveanu și S. Cantacuzino, versuri populare din vremea revoluției lui Horea, Cloșca și Crișan, scrisori ale lui A. Iancu. *Biblioteca de la Blaj, creată, augmentată, întreținută și îmbogățită de spiritul generos al vlădicilor darnici de la Blaj reprezintă comoara sufletească a secolelor de zbucium pentru lumină³.*

Muzeul

Cu ocazia serbărilor comemorative ale revoluției de la 1848 din 3/15 mai 1939 aflăm de deschiderea unui muzeu al Blajului. El va cuprinde artă religioasă, obiecte cu specific etnic și relicve istorice⁴.

Astfel un nou lăcaș de cultură se deschide la Blaj în anul 1939, sub conducerea lui Ștefan Manciulea.

Piesele din muzeu au o lungă istorie întrucât lăcașul acesta de cultură își află originea în trecutul îndepărtat al mănăstirii de la Blaj și al școlilor de aici. Călugării bazilitani au strâns izvoade vechi, documente, cărți vechi, manuscrise, obiecte antice – obiecte doveditoare ale originii noastre romane și ale continuității noastre pe aceste pământuri.

¹ Referitor la bibliotecă, vezi: Ioan Rațiu, *Blajul*, Brașov, Tipografia Ciurcu & Comp., 1919, p. 70-72; Alexandru Lupeanu, *Călăuza Blajului*, Blaj, Tipografia Seminarului teologic gr. cat. 1922, p. 76; 94-97; Ștefan Manciulea, *Biblioteca Centrală din Blaj*, Blaj, Tipografia Seminarului, 1939; Nicolae Comșa, *Manuscrisele românești din Biblioteca Centrală de la Blaj*, Blaj, Tipografia „Lumina” Miron Roșu, 1944; Ana Tatai, Cornel Tatai-Baltă, *Anuarul Liceului de băiețigreco-catolic din Blaj 1853-1945*, Alba-Iulia, 2017, p. 182-195.

² *Unirea*, nr. 46/12. 11. 1932, p. 2-5.

³ *Unirea*, nr. 5/31. 01. 1925, p. 2-3.

⁴ *Unirea*, nr. 20/20. 05. 1939, p. 1-3.

Apoi vlădicii, membrii Capitlului Bobian, toți au păstrat această tradiție de-a colecționa și de-a împărți aceste obiecte pe științe. O parte din colecțiile particulare împreună cu cele ale Mitropoliei au fost distruse de jaful unгурilor în anii 1848-1849. Legile austriece din 1850 permiteau deschiderea de muzee de științe naturale, astfel luând ființă muzeul de științe naturale, alături de care apare și o modestă colecție de obiecte arheologice. Timotei Cipariu este cel care se îngrijește de această colecție, strângând monede romane, pietre de mozaic, inscripții, tablele cerate de la Roșia Abrudului, o parte dintre acestea fiind trimise de preoții din satele românești.

După 1870 această colecție este separată în secția de științe naturale și secția de arheologie. Colecția se îmbogățește apoi cu documente. După moartea lui Alexandru Lupeanu, lui Ștefan Manciulea îi este dată în grijă Biblioteca Centrală. Atunci el preia și întreaga colecție și astfel o parte de obiecte care erau găzduite la liceul de băieți, altele la Biblioteca Centrală și altele la Arhiva Mitropoliei sunt centralizate la Palatul Cultural⁵. Acest muzeu istoric-religios și etnografic arată că aici la Blaj s-a țesut o bună parte din pânza istoriei românismului din Ardeal. Năzuința lui Manciulea era transformarea acestui muzeu în *Muzeu regional istoric-etnografic și artă religioasă* care să cuprindă exponate realizate de-a lungul timpului de românii din Ardeal⁶.

Nicolae Iorga consideră că deschiderea acestui muzeu e o faptă națională și critică și atrage atenția asupra modului defectuos în care a fost mediatizat și adus la cunoștința publicului acest fapt. Pentru un asemenea eveniment de anvergură națională trebuiau invitate personalități românești de prim rang, astfel riscă să fie o acțiune importantă inchistată în confesionalism⁷.

BIBLIOGRAPHY

1. Bârlea Pompei, *Blaj*, București, Editura Meridiane, 1968, p. 10-12.
2. Buza Mircea, Stroia Mircea, *Blaj*, București, Editura Sport-Turism, 1985, p. 59-62.
3. Comșa Nicolae, *Manuscrisele românești din Biblioteca Centrală de la Blaj*, Blaj, Tipografia „Lumina”, Miron Roșu, 1944.
4. Drăghiță Ioan Zevedei, *Muzeul și patrimoniul cultural la Blaj (1848-1918), între educație și identitate națională*, Alba Iulia, Editura Altip, 2007.
5. Lupeanu Alexandru, *Călăuza Blajului*, Blaj, Tipografia Seminarului teologic gr. cat. 1922, p. 76; 94-97.
6. Manciulea Ștefan, *Biblioteca Centrală din Blaj*, Blaj, Tipografia Seminarului, 1939.
7. Manciulea Ștefan, *Muzeul Blajului*, Blaj, Tipografia Seminarului, 1940.
8. Rațiu Ioan, *Blajul*, Brașov, Tipografia Ciurcu & Comp., 1919, p. 70-72.
9. Tatai Ana, Tatai-Baltă Cornel, *Anuarul Liceului de băieți*, p. 195-206.

⁵ Referitor la muzeu, vezi: Ioan Rațiu, *Blajul*, p. 70; Alexandru Lupeanu, *Călăuza Blajului*, p. 71-76; Ștefan Manciulea, *Muzeul Blajului*, Blaj, Tipografia Seminarului, 1940; Pompei Bârlea, *Blaj*, București, Editura Meridiane, 1968, p. 10-12. Mircea Buza, Mircea Stroia, *Blaj*, București, Editura Sport-Turism, 1985, p. 59-62; Cornel Tatai-Baltă, *Din artă și cultura Blajului*, Alba Iulia, Editura Altip, 2000, p. 92-120; Ioan Zevedei Drăghiță, *Muzeul și patrimoniul cultural la Blaj (1848-1918), între educație și identitate națională*, Alba Iulia, Editura Altip, 2007; Ana Tatai, Cornel Tatai-Baltă, *Anuarul Liceului de băieți*, p. 195-206.

⁶ *Unirea*, nr. 21/27. 05. 1939, p. 2-3.

⁷ *Unirea*, nr. 22/3. 06. 1939, p. 1-2.

10. Tatai Cornel, Tatai-Baltă Cornel, *Anuarul Liceului de băiețigreco-catolic din Blaj 1853-1945*, Alba-Iulia, 2017, p. 182-195.